



Litterär Tidning.

No 10.

Fördagen den 2 Februari.

1839.

Linnæa Borealis.

(Fantasi.)

Det växte en yngling i nordankoja
Så frisk och så glad som en morgonstund
Och smärt som en telning i högan lund.
För honom var kammarcn alltid en boja;
Det lefvande hjerta, den rosenkind —
Han svalkades hälvt af bergens vind,
Han drog genom dalar och fält och floder,
Med jublande mod genom skogar fram;
På sjöar och vikar hans lätta röder
Bland holmar och brämade stränder samm.
I lundernas famn och på blomstrande kust
Hon kunde sig full af outsäglig lust.
Men lexor och glosor — det ville ej smaka;
I fria naturen var honom så väl;
Hon älskade blomstren med anande själ.
Naturen och älskade honom tillbaka;
Ty äfven i henne det klappar ett hjerta,
Som sväller af fröjd, och som täres af smärta;
Hon lefver, hon älskar med dunkelt begär
Den henne förstår och för den hon är kär.

Vår svärmare kände de skapelsens under,
som älskande lefva i berg och i lunder.
Dit styrer han derför de dansande spären
Och kände sig så, som en lärka om våren:
Der rann uti skuggan en källa så klar,
Så klar som den barnsliga oskuldens öga.
Bergkungens dotter den källan var —
Bergkungens med malndigra skuldrore så höga,
En ättling af urgama Bores stam,
Som flägtar från polen med isande vingar
Och jorden med vintriga bojor betvingar.
Men källan var vänlig och sorlade fram
Sin späda gestalt utur bergets famn,
Och vän' Borealis, så var sennes namn.
Bland kviskande gräsen den sippande lekte,
Då ynglingen drog genom svalan skog,

Hvitsippornas knoppar hon stänkte och smekte
Och längtande mildt öfver bräddarna slog.
Men snart hon den älskades stämma får höra;
Då spritter hon gladt och är lyssnande öra,
Tills ynglingen skyntar bland björkarnas blad;
"Kristoliska källa, som, barnslig och glad,
Bekransad af säf och elastisk och sval,
Framjollrar ur grottans genljudande sal
Och smidig mot tröttade vandrarenilar,
Kom hit, Borealis, så klar och så späd!"
"Skönlockige gosse bland löfven du hvilar,
Hit närmre till sippiga bräddarne träd!
Jag kysser så gärna din brinnande mund,
Men ack — jag är fångslad vid grönskande lund
Och gossen går fram och med lenaste arm
Hon sluter sin älskling till spädaste barm,

Och hösten är kommen och himlen är mulen,
Och ynglingen dväjes å fjerran ort:
Re'n Bore närmar sig, mörk och kulen,
Och stormarna tjuta allt fort, allt fort.
Men vän' Borealis orolig sig kastar,
Hon slår utan rast emot fångslande brädd,
Hon har ingen ro och förstulet hon hastar,
Smugger ur lunden, förgräten och rädd.
Dock fångigt sin älskade gosse hon spanar,
Spörjer förgäves de resliga granar — — —

[Forts.]

Öfversigt af Svenska Litteraturen år 1838.

(Forts. o. s. fr. föreg. N:o.)

Witterhelt. I] Romaner och Noveller: Ständsparalleller af den snillrika Friherrinan Knorring [?], en bok wård att stållas i bredd med Cousinerna, rik på sanna teckningar ur det Svenska hvardagslivet, qwick, lekande, hänsynsrande, rent sedligt hållen, sällan mischtecknande. Pavo Nissen, en ej mislyckad novell af Mellin; Politiskromantiska Silhouetter af densamma, astryck ur Freya med politiska

anspelningar på dagens händelser; Rabulisten resa, en röck pastoral; Hahljuvelen, novell ur det svenska småstadslivet; Rappsfäcken 2:dra häftet, en mislyckad jagt efter humor; Bilder ur Stockholmslivet, tokroliga; Dikter i prosa, mälekäntiga; Det svenska Studentlivet af A. W., Gustaf III och Hans Hof af Kullberg; Törnrosens Bok syra häften, Asthon-Lectyr 2 häftet, innehållande En ungdomsbekantskap och Stobæus. 2) Epik: Gullbrölloper-Dyll i 3 sanger. 3) Dramatik. Publiké och Tidningarne samt Babulisterne, af samma förf., twenne af Rabulisterne, litteraturens alster, ett wedervärdigt rimslag; Bestows dramatiska Studier, tredje häftet; Vero eller bela verlden, Ett stort spektakel, ett försök i tragikomedien. 4) Lyrik. Utterboms Dikter andra delen; [Vi skola snart göra Alterhom till föremål för en karakteristik], — v. Brauns Dikter 2:dra Delen, kras Materialism, men quick; försök i bunden och obunden stil af Johannes och Rimfrost af S.—S., båda innehållande ett och annat wackert stycke; Poetissa Utflygter af J. M. R., os obekant; Luthers prestwigning af Wennström, prisbelönt; Fryxells Vore, Sewe, Dan, obetydlig; Jägarens Hjula, wackra natumbilder af Sätherberg; Nyra, saga af Rosander, bewisande goda anlag; Nyhoms Byron i Grekland, redan här recenserad; Ariadne af Malmström, wisande anlag för epiken; Carlens Stycken på vers, med ett och annat hjerligt stycke; Skaldeförslöf af Ingelman 4 h.; Nicanders Lejonet i Ötzen; Dahlsgrens Jungfrun i det gröna; Nitterblommer fd. 1839; Toilett-Almanach för 1839; Ungdomsbilder af Ridderstad, utmärkta; Affedsord till Skånska nation, af A. Lindeblad, som nu wunnit pris för Missionären. 5) Gamla arbeten utgivna: Rosensteins skrifter, Gripenhjelms poetiska Skrifter utg. af Lénström, Bellgren, Örenstjerna, Hallman, Runenberg, Wallenberg i Förlagsföreningens, Lindhö och Bonniers Klassiker. 6) Översättningar: Romaner i Kabinets- och Läse-Bibliotheket, flera pjeser af Scribe's fabriken, samt Camoëns Luise's första sång af Lénström och Byrons Don Juan I. af en anonym, Salms Griselda m. fl. —

Detta är det wiktigaste af årets Litteratur, allt obetydligare hafwa vi omfarit.

Litteratur.

Populär framställning af Hegels Lära om Staten och Verldshistorien. Översättning. Stockholm. Häggström 1838. 117 sdd.

Större och nyare utsigter öfver verldshistorien än dessa har knappast någon framlagt, och i intet af sina arbeten war Hegel mähanda mera origineell och tilltänktallande. Det är en fröjd att med honom bestiga filosofiens observatorium, ty derifrån har man en den intressantaste utsigt öfver historiens verldsslops, derifrån ser man det hela som en enda stor organism, ett nödvändigt helt, som utvecklar sig med saker consequens. Viha centralideer hafwa under olika tider och hos olika folk varit de rådande och liggifswande, och hvilkas upp-

syllande har blifvit åtföljd af de nationers fall, i hvilka de innebodde. De hä ideer äro olika uppenbarelse af menslighetens innersta lif, olika phenomener, hvori menslighetens centralité, odlingen, tråder fram. Men dessa ideer utveckla sig efter sine reglor, tills alla sidor af menslighetens lif äro genomgångna, och mägligheternas scala öfverspelad. Ur samlingen börjar odlingen, men petrificeras om den stannar i dess enhet [China], denna enhet börjar lösa i en mångd af motsatser, utan gräns, [India], tills dessa motsatser tråda mot hvarandra i Persien under bilden af ljas och mörker, ondt och godt, twenne absoluta magter, hvilka återfinna sin enhet i en god, det onda af högre orsaker tillätande Gud hos Indiarne. Denna Gud är dock abstract, står utom verlden, säson sin motsats, sin slas; Gud närmar sig verlden såsom ej annulismets, utan dödens Gudar hos Egypterna. Döden är dock en verldshändelse, men negativ; verlden ser ei blott död, den ser äfven lif, detta först naturens, se Greklands Gudar, Skönhets-, emedan naturlivet är det menslighets sken, alltså dess första uppenbarelse. Mensiskan är dock ej blott ett sföndt djur, hon är ett förståndigt, flokt, beräknande; detta fann Rom; men hon är äfven ett förfunktigt, hon har andra mälän förståndberäknings, andens. Christus lärde att mensiskan är ande, hvilken åter först uppenbarar sig i fantasi och kärflan, i fromhet, ridderskap, kärlek, Romantik, sedan kommer förståndet och reglerar anden i Reformation, men har att kämpa med Feodalism, hvars före den moderna tiden war absolutismens, en modernare form af Feodalism, tills med Revolutionen Feodalismen och Absolutismen måste upptaga folkelementet, bli constitutionella eller Republikanska monarkier, Verldshistoriens politiska mäl. — Stats-lärnan är här fortare, blott en inledning till hufvudsaken. Vi skola i ett sammanhang vidröra den. — Boken är populär, för hvarje bildad satlig, full af kraftig wältalighet; förf. lärer vara en ung Be linare, Buhl. Till prof på de stora åsiktarna anföra wi s. 38—41 om Verldshistorien, och s. 116 om Napoleon.

"Äfven folken hafwa en domstol öfver sig, en obeklig, från hvilken icke någon appell gifves, en opartiell, som glömmer ingenting, och som straffar fädrens missgerning på barn och barnbarn; denna domare är — Tiden. Han är en grym domstol, ty han ger blott den starkare rätt; öfver de swagare är en gång för alla strafen bruten, eller snarare, det går här, som öfver allt, den, som tagit sig rätt, behåller och rätt. Han har intet bra för de besegrades jämmer, för ett undergående folks förtviflan. Genom alla århundraden hör man det förfärliga: "væ victis!" På alla tidens blodbesläckade blad står detta ord, ty acerna öfver denna process förvarar Historien.

Man får icke versöre anse historien för ett blindt och kallt öde, som stoningstöb nedkastar det höga, och ånnu mindre såsom en Franskt melodram, der mord, illgerning och förrörring wildt genomkorsa hvarandra; tvärtom är hon det gudomligas uppenbarelse i tiden; hennes innehåll är sedligt, hennes fortgång nödvändig och förfintlig. Man kan äfven uttrycka detta på annat sätt: hela slägter har, likasom hvarje enskild mensiska, ett lif, ett förflyt af åtskilliga tillstånd, och historien, likasom individen, en barndom, ungdom och mandom. Hvar folk har af förflynen morttagit en beständig mission, realiseringen af en beständig tanke; det är denna idés magt, som för-

särar folket kraft och herravälde, som lägger andra folks ödem; så fullkomnas verlden? Wiheligen! Döck återvänder icke den gyllene tiden, dock blir nöden och det onda allt större! Wiheligen! Ty det allmänna bryter sig fram endast på den enskildes besittning, och, på det verlden må fortsätta, brista tusen hjertan, och då vinner åsven den enskilde, när det allmänt tillstånd blir fullkomnadt. För öftright har historien icke så bråtom; hon ser ej på, om det är ett årtusende förr eller sednare. Vi hafwa icke något slafveri, ej tortur, och i en förmistig förfatning ligger en förra garanti för den personliga lyckan, än i despotien. Åsven den naturliga friheten inskränkes, på det att den sedliga derur må framgå. Historien är wiheligen en elegi uti stort; men staten frödas så mycket uppigare på de med blod och förruttnelse godda flagfälten. Hon sjunger om undergångna folkslag, omförtalade konungathroner, hon talar om Karthagos ruiner, om den Grekiska verldens skönhet. Godt! Detta bearbetas af efterverlden till tragedier och hjältsdikter, och man utgjuter deröfwer poetiska tåtar. Altif är väsendligen en ståt rör sig i motsatser, och historien berättar, huru mennischor och inrättningar, som en gång lefde, gå under; men i deras ställe upptråda andra. Dersöre wore det att helt och hållit misshålla historiens väsende, om man ville anse det förslutna för det fullkomligare, och astågsna tillstånd såsom önskansvärda."*

"Det war Napoleons betydelse, att i sig upptaga de nya idéerna och att föra dem i följe med sina segerrika vapen genom Europa. Det war Napoleons uppgift, att tygla och styra revolutionens wilja krafter och bana henne väg utåt, sedan hon rasat ut i Frankrike. Tiden gynnade honom utomordentligt, ty tiden behöfde en stor individ. Revolutionens energi var försök, öfver allt längtade man att ifrån detta chaos, dessa askhögar, öfvergå till en fast organisation och beständig form; Frankrike behöfde en stark hand, som förstod att uppföra en ny byggnad af de förskingrade materialierna. Napoleon upprättade en despoti, men som hade till grund alla revolutionens frukter. Har historien någonstir visat, att mennischor endast är verktyg i försynens hand, som dem förkastar, när de tjenat ut,") så har Napoleons exempel visat det. Då han uppträdde, mottoogs han som ett Guds sändebud af folkens jubel; så länge han förstod tiden, blef han uppbliven af honom och hade i sin hand verldens öde; men, när revolutionens osuliga gångna som förekade sin moder, då han trodde, att historien hade höjt honom så högt, för att tillsfeställa familjeintressen, då förekade också tiden honom; då föremalte honom folken, som han körningslös förrampat, då förekade honom friheten, som han förrådt; då förekade honom den ät Gud insatta magt, efter hvars gunst revolutionens son förgäves sträfvar. Likasom driften af ett dunkelt öde, likasom borrhörd af en mörk instinct, lopp han sin undergång till mörte, när hans stund var kommen.

Historien är egentligen ett fortstridande från osulkomligare tillstånd till en högre framställning af statens idé, och man kunde åsven kalla henne ett sträfvande att förverkliga den fullkomligaste statsformen. Hennes utgångspunkt är det råa naturtillståndet, och hennes mål är verklighetens mättande och genomträning af statens idé; allt, som ligger i mitten, är småningört fortgående utveckling. Hvarje fölhende tid står högre än den myn föregångna; en återgång eger icke rum, om det och stundom så skulle se ut. Medeltiden, med sin förvildning och barbari, synes först negativ mot framtidens bildade och sedliga verld; men den här uti sig fröder till en ny och högre bildning. Det nya har segrande rätt mot det bestående, angdomen mot ålderdomen, just emedan de ärna och först kolla stodga sig. Wiheligen har ålderdomen en lika rätt, att sammandraga sig inom sig och bekämpa det nya; ett öfversätt förvar öfverhölier åsven de besegrade med åra. — Om man frågar, hvarföre historien just är ett blott omäklande till fullkomlighet och icke från början framföljer det fulländade färdigt, såsom Wiheligen framhöppte utbildad ur Jupiters hjerna, och hvarföre Gud icke redan i Paradiset gifvit mennischorna den högsta constitutionen, så är svaret det: just emedan historien är ett fortgående skapande, emedan hon är tummelplatsen för alla stora mänskliga krafter, och emedan allt mänskligt blott genom egen fri verksamhet kan genomdrifwas. Allt-

*) Denna hårda sats, som Hegel ofta yrkar, må väl, från en wiheligen synpunkt sett, kunna förvaras. Vi tro dock, att den tillämpning deraf, som Hegel stundom gör, motstrider så väl en sann philosophi som en sann historia. Man minnne sig t. ex. hans åsigt af Karthagos förstrebelse.

Ikke rådfrågande måttet af sina krafter utan eftergifwan-
de för lockelsen af det lärorika i företaget och ledt af ett nit,
som kanske stundom visar ett alltför vägsamt oberoende af
bitfallet, går Rec. att granska ett werk, som skall göra upp-
hofsmannens minne dyrbart, så länge svenska kyrkan eger en
historia. Genom flera afhandlingar i Theol. Quaest. et
Script. och Skandia, hvilka uti ifrågavarande arbete blif-
vit infiata, har Förf. redan förut lemnat förtjensfulla bidrag
till Sveriges kyrkohäfder och dokumenterat så väl omfattan-
de forskningar som mängrig flit och förlit för ämnet; samt
genom sin litterära verksamhet i allmänhet visat sig vara en
man, mägtig af stora företag och orröttad ihårdighet vid de-
ras genomsdrande. Mätte det dersöre förurnas Förf., som i
detta band lemnat de fem första böckerna, att med lika fram-
gång fullborda de sju återstående, så skall väl icke med den
tolste boken "den tolste timman af hans dag fruktöst haftva
bortrunt."

Swärlijen lärer någon, som har begrepp om huru stor
ansträngning ett sådant arbete förutsätter, fatta denna bok i
handen utan en sorglig tanke på den ringa upmuntran, weten-
skapsmannen hos os har att påstå, så snart han icke vet att
skatta åt dagens fordringar. Troligen är Förf. hos den större
allmänheten mest känd för sina Julböcker, som åndteligen Tid-
ningarne vägade på att anmälta. Nödigtvis har det nys wun-
na ledamotskapet i Witt., Hist. och Antiqu. Akademien samt
i Samfundet för utgivande af Handlingar rörande Skandina-
wiens Historia åt Förf. kunnat förställa en widsträckare up-
märksamhet; men skall publicismen likaväl med tystnad förbi-
gå åtven detta hans sednaste arbete, så är fara wärdt, att in-
gen behyrar sig derom mer än några lärde och kunde en och
annan nitist prestman. Det kunde tyckas, att flertalet af Förf:s
embetsbröder skulle hesta att skaffa sig detta arbete, som är det
enda pålitliga och nu brukbara i sitt ämne för andra än for-
staren och kunnaren; men den hvila på lagrarna, det otium
doctum, som tyckes beherrsha en god del af vårt pressterkap,
lemnar foga rum för en sådan förmoden.

För den, hos hvilken twifvel skulle kunna uppstå om nöd-
wändigheten, nyttan och värde af en omsorgsfull och nog-
grann Svensk Kyrkohistoria samt swärlijeterna vid deh för-
fattande, må den upplysning lemnas, att blotta förteckningen
på källorna upptager 344 sidor hos Warmholz; eller hela fier-
de delen af hans Bibliotheca Sueo-gothica. Lägg härtill,
att deha källor ganska ofullständigt och ofta utan kritik blifvit
begagnade. Och i helskva werket, hvad är för Svensk Kyr-
kohistoria uträttadt! För att börja med Bång, så har den-
ne hedersman ej liter bråkat sin hjerna med widtwälvande
hypoteser. Att Adam, Seth, Magog m. fl. varit Biskopar
i Sverige war för honom tydligt, åtvensom han försäkrar,
att den förfnamnde hade sitt sätte i Kälestad. Med dylika
fabler affpisas man ei hos Örnhielm, hvars arbete all-
tid kommer att ega sitt wärde, eburu många och stora mistag
ei saknas. Han förer sin berättelse för öftright blott till tolste
seklets slut. Joannes eller Ibns (ej Johan) Baazius war
den förste, som utförde sin historia usque ad præsentem

annum (1642). I likhet med Örnhielm fall han behålla ett
fortfarande värde genom genom de många urkunder, han
meddelar och stödjer sig på, och är ännu brukbar i synnerhet
för de sedanre tiderne. Den förträfflige Speciel framgick
åtven till sin samtids historia och begagnade desutom mo-
dersmålet, då föregångarne skrivit på Latin. Men man må-
ste beklaga, att han går tillväga alltför knapphändig och
ingalunda med den kritik, som man af en så grundlård man
ställigen borde kunna vänta. Åndteligen gaf D. Celsius d.
v. hopp om ett arbete som skulle öfverträffa de förras läro-
spän och ofullkomligare försök. Han utmärkte sig för en mög-
nad i kritiken, som hittills varit ovanlig; men man får hos
honom åtven hålla till godo med flere skesta åsikter och lösa
omdömen. Delande sin tids ensidiga förfärlek och öfwerdrifna
förtroende för Islandarne*, visar han sig stundom hyperkriti-
st vid bedömandet och begagnandet af de inhemska traditio-
nerna. Hans arbete afbröts redan vid år 1022, d. w. s. in-
nan Christendomen fått fast fot i Sverige. Ett utmärkt
rum bland Svenska Kyrkohistorici hade troligen blifvit inta-
get af Schinneyer — författaren till en med förgällig-
het utarbetad bibelöversättningshistoria, — om han hunnit
fullfölja sitt uppsät. (Ise Stockh. Lärda Tidn. 1779 N:o 54,
74). Han lärer såsom pastor vid Tyska kyrkan i Stockholm —
en plats med lärda anor — hafta gjort betydliga samlingar
för detta åndamål. Slutligen må nämnas, att Odman, i
svenska översättningen af Schröckhs Kyrkohistoria, lemnat
åtskilliga tillägg rörande svenska kyrkans öden. Derefter lemn-
ades vår Kyrkohistoria utan vidare bearbetning ända till de
sist förslutna Decennierna.

(Forts.)

* "Hvad Islandarne lemnat os är dyrbart; men endast i
sammanhang med alla öfrika underrättelser bör det förstås
och brukas." Geijer I. 46.

E O S

utgives i halfark två gångor i veckan och innehåller:
Poemer, Noveller, Skisser, Charakteristiker, Historiska
Samlingar, Reflexioner i politik och öfver Universiteterna,
Utländsk Litteratur, Recensioner eller Annälningar af
Sveriges nyaste, åtven Academiska, litteratur. — Pre-
numerationspriset utom postarfvode är för helt år 5 Rdr
B:co, halft 3 Rdr, oavtal 2 Rdr. Insända artiklar
mottagas. Herrar Förläggare, som sända ett Ex. af si-
na förläger, skola företrädesvis och skyndsammast få
dem anmälda och annoncerade. Adressen är Red. af
EOS. Upsala. Mag. Lundeqvists Boklåda.
Penumeration och insända bidrag mottagas i Stock-
holm åtven i A. Bonniers Boklåda.

De resp. Subskribenter, hvilka ännu ej
insändt afgiften för Tidningen, behagade låta göra det
med första, såvida de skola kunna påräkna att oafbrut-
tet få Tidningen sig tillsänd.

Gefle, hos A. P. Landin.